



Stjórnarskrármálið og Mannréttindanefnd (tillögur fjögurra ónefndra nefndarmanna)

Bjarni Benediktsson – Stjórnarskrármálið - Mannréttindanefnd (tillögur fjögurra ónefndra nefndarmanna)

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-9, Örk 9

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

STJÓRNARSKRÁRMÁLID.

MANNRETTINDANEFND.

Undirritaðir fjórir nefndarmenn leggja hér með fyrir stjórnarskrárnefndirnar meðfylgjandi tillögur um viðauka við og breytingar á mannréttindakafli stjórnarskrárinnar.

Nefndin hefur ekki séð sér fært að taka vernd lýðræðisins til meðferðar þegar af þeirri ástæðu, að ekki lá fyrir almenn viðurkennd skilgreining á hugtakinu lýðræði, sem hægt væri að byggja tillögur á.

Þá áskilja nefndarkonurnar tvær sér rétt til að gera síðar tillögur um ríkisborgararéttinn, annaðhvort til stjórnarskrárnefndanna Alþingis, þar sem mikið skortir á að þau gögn séu nú fyrir hendi, sem æskilegt væri, en hinsvegar útlit fyrir að þeirra verði hægt að afla á næstunni.

Samkomulag hefur orðið um flestar tillögurnar, en ágreinings, sem orðið hefur um einstakar tillögur, er getið á viðeigandi stöðum.

Tillögurnar höfum við tölusett í þeirri röð, er okkur virtist eðlilegust og merkt 1, 2 o.s.frv.

Um tillögurnar skal þetta tekið fram:

- 1) Er yfirlýsing almenns eðlis um mannréttindi og jafnrétti. Þarfnast ekki sérstakra skýringa.
- 2) 1. málsl. Er um jafnrétti karla og kvenna.
2. málsl. Fjárhagslegt sjálfstæði móðurinnar verður því aðeins tryggt, að hún geti stundað atvinnu utan heimilis, og að henni sé þannig sköpuð aðstaða til fjáröflunar, nokkurnveginn til jafns við aðra borgara þjóðfélagsins. Eins og nú háttar hér til verður þetta helst framkvæmanlegt á þann hátt, að fyrir hendi séu stofnanir, er annist gæzlu

og umönnun barna meðan bóðirin er við störf utan heimilis. Með löggjöf um stuðning af hálfu hins opinbera við að koma slíkum stofnunum á fót og reka þær þar sem ákveðin skilyrði eru fyrir hendi, sem vaða yrði þó nema í þéttbýli, væri stigið stórt spor í rétta átt.

3. málsl. Löggjafinn skal í hvívetna gæta hagsmuna meðra og barna, s.s. með löggjöf um meðlög með börnum, fæðingaráhjálp, barnavernd o.s.frv. Yrði ákvæðið löggjafanum aðhald í þessum efnum.

- 3) Réttindi þau, sem talin eru í 2. málsl. þessarar greinar, mundu ætíð falla undirhugtakið mannhelgi, og skulu vernduð með lögum og löggæzlu, en hinsvegar mætti vel hugsa sér, að fleiri réttindi féllu þarna undir, og þyrfti þá að skilgreina nánar, hvað í orðinu mannhelgi felst, en það hefur verið skilið á ýmsa vegu.
- 4) Þarfnast ekki skýringa.
- 5) Hér er gert ráð fyrir því, að alla þá, sem teknir eru fastir, skuli leiða fyrir dómara, hvert sem tilefni handtökunnar er. Nær greinin þá t.d. til handtöku geðveikra manna, útlendinga, sem hér dvelja í heimildarleysi, styrkþega sbr. 51. og 54. gr. framfærslulaganna o.fl., en 65. gr. stjkskr. hefur jafnan verið skilin svo, að hún ætti einungis við handtökur sem lið í málssókr. Ætti greinin í þessari mynd að auka öryggi einstaklinganna og girða fyrir það, að hægt sé að framkvæmdavaldinu í hendur viðtækt vald til að skerða frelsi manna.
- 6) Er í samræmi við ákvæði núgildandi hegningarlaga.
- 7) Er samhljóða 66. gr. stjkskr.
- 8) Um þessa grein hafa nefndarmenn ekki orðið á eitt sáttir. Auður Auðuns vill láta ákvæði 67. gr. stjkskr. um full verð haldast, en aðrir nefndarmenn vilja fella orðið "fullt"

niður. Að þöru leyti er greinin nokkuð ítarlegri en 67. gr. stj. skr., og nýmáli eru í 2. og 3. málsgri.

- 9) Er samhljóða 69. gr. stj. skr.
- 10) Er almenn yfirlýsing um skoðana- og trúfrelsi, mál- og ritfrelsi. Ákvæði 72. gr. stj. skr. eru tekin upp í þessa grein.
- 11) Er samhljóða 73. gr. stj. skr.
- 12) Er samhljóða 74. gr. stj. skr.
- 13) Hér er sú skoðun lögð til grundvallar, í samræmi við mál- efnasamning ríkisstjórnarinnar, að réttur og skylda manna til að vinna fyrir sér og sínum sé sú undirstaða, sem þjóðfélaginu beri að virða og fullnægja.
- 14) Um þessa grein er svipað að segja. Gera má ráð fyrir því, að fullkomin tryggingalöggjöf verði bráðlega sett, og að hún muni ná til flestra þeirra, sem af ósjálfráðum ástæðum þurfa hjálpar með.

Einn nefndarmaður, Elísabet Elríksdóttir, leggur áherzlu á, að það ákvæði, að landið sé allt eitt framfarsluhérað, sé tekið upp í stjórnarskrána, og telur að það mætti gjarnan vera í niðurlagi þessarrar greinar, enda þótt hún geti fallist á, að efnislega ætti það e. t. v. frekar heima annarsstaðar.
- 15) Þarfnast ekki skýringa.
- 16) Er samhljóða 75. gr. stj. skr., nema hvað orðið "vopnfær" er fellt niður.

T i l l ö g u r .

1.

Allir skulu hafa jöfn mannréttindi án tillits til kyns, stéttar, starfs, efnahags, trúar, skoðana, ætternis eða kynþáttar. Ekki má í lög taka nokkur séraréttindi bundin því, er að framan greindir, né við aðal, nafnbætur eða lögtign.

2.

Konur skulu á öllum sviðum hafa sömu þjóðfélagsréttindi og karlar og sömu laun fyrir sama starf og þeir. Með lögum skal tryggja mæðrum möguleika til að stunda atvinnu utan heimilis. Ríkisvernd skal tryggð mæðrum og börnum.

3.

Mannhelgi má ekki skerða. Réttur hvers manns til öryggis lífs og líkama, frelsis og lögmætra athafna skal verndaður.

4.

Engan má af lífi taka né beita pyndingum, líkamlegum eða andlegum.

5.

Engan má svifta frelsi án dómsúrskurðar.

Hvern þann, sem tekinn er fastur, skal án undandráttar leiða fyrir dómara, hvert sem tilefni handtökunnar er. Sé hann eigi jafnskjótt látinn laus, skal dómari áður sólarhringur sé liðinn leggja röstuddan úrskurð á, hvort hann skuli sviftur frelsi. Úrskurði dómara má þegar skjóta til aðra dóms.

Engan má setja í gæzluvarhald fyrir sök, er aðeins varðar fésekt eða varðhaldi.

6.

Ekki má dæma menn í refsingu né önnur slík viðurlög, nema heimild hafi verið í lögum þegar brotið var framið, og eigi í þyngrri viðurlög en orðið hefði eftir þeim lögum.

7.

Heimilið er friðhellegt. Ekki má gera húsaleit né kyrrsetja bréf og önnur skjöl og rannsaka þau nema eftir dómsúrskurði eða sérstakri lagaheimild.

8.

Eignarrétturinn er friðhelgur, jafnt persónulegur sem félagsslegur. Hver maður hefur rétt til að ráða lögmetum eignum sínum með þeim takmörkunum, er almenningsheill krefur og lög ákveða.

Engan má svipta fjárforraði nema með dómsúrskurði.

Hver maður er skyldur að virða og vernda eignir þjóðfélagsins.

Skylt er að láta eign af hendi ef almenningsþörf krefst. Þarf til þess lagafyrirmæli og komi (fullt) verð fyrir.

9.

Engin bönd má leggja á atvinnufrelsi manna, nema almenningsheill krefji, enda þarf lagaboð til.

10.

Hver maður á rétt á að hafa trú og skoðanir að eigin sannfæringu og boða þar öðrum í mæðu og riti. Þó má ekki kenna eða fremja nokkuð það, sem gagnstætt er almennu siðgæti og allsherjarreglu eða hvetja til ölöglegra athafna, og ábyrgð orða sinna bera menn fyrir dómi.

Ritskoðun eða aðrar hliðstæðar tálmanir fyrir prentfrelsi má ekki í lög leiða.

11.

Rétt eiga menn á að stofna félög í sérhverjum löglegum tilgangi, án þess að sækja þurfi um leyfi til þess.

Ekkert félag má leysa upp með stjórnarráðstöfun. Þó má banna félag um sinn, en þá verður þegar að höfða mál gegn félaginu, til þess að það verði leyst upp.

12.

Rétt eiga menn á að safnast saman vopnlausir. Lögreglustjórninni er heimilt að vera við almennar samkomur. Banna má mannfundi undir berum himni, þegar uggvænt þykir, að af þeim leiði óspektir.

13.

Hver vinnufær maður hefur rétt og skyldu til löglegra nytsamra starfa og rétt til hæfilegrar hvíldar. Geti hann eigi sjálfur aflað sér atvinnu, á hann rétt á, að honum sé séð fyrir atvinnu við hans hæfi eða atvinnuleysisbótum, er nægi fyrir nauðsynjum hans og þeirra, er hann hefur á framfæri. Nánari ákvæði skal setja með lögum.

14.

Hverjum manni skal tryggð fjárhagsleg afkoma með fullkomnum tryggingalögum eða opinberri framfærslu þar sem þau ná ekki til (og sé landið allt eitt framfærsluhérað).

15.

Réttur til fræðslu og menntunar er almennur og jafn og skylda til að nota hann samkvæmt fræðslulögum.

16.

Sérhver maður er skyldur að taka sjálfur þátt í vörn landsins, eftir því sem nánar kann að verða fyrir mælt með lögum.